

کتاب فشند

(پشند)

رشته - محل - عوامل طبیعی - مراسم زیستی
دانشگاه - کشاورزی و تومار آب - واژه‌های تاتی

تألیف:

منوچهر سلیمی

تابستان ۱۳۹۳

سرشناسه : سلیمی، منوچهر، ۱۳۰۷.
عنوان و نام پدیدآور : کتاب فشند(پشند) موقعیت- محل.../ تالیف منوچهر سلیمی .
مشخصات نشر : تهران: سپهر، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری : ۲۱۰ص: مصور، جدول .
شابک : ۸-۲۴-۶۲۰۰-۶۰۰-۹۷۸ ، ۱۷۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی : فیفا

موضوع : فشند

رده بندی کنگره : ۱۳۹۳۸ اس ۸ / ۲۱۱۱ DSR

رده بندی دیوید : ۱۲/۹۵۵

شماره کتابخانه ملی : ۳۵۵۱۰۳۴

تهران - خیابان انتشارات - روزی دانشگاه تهران - پلاک ۱۴۱۰ - پاساژ فروزنده
فروشگاه: طبقه زیر همکف - واحد ۲۱ - تلفن: ۶۶۴۸۷۶۱۳-۶۶۴۰۱۶۲۵-۶۶۴۹۵۰۲
دفتر انتشارات و مرکز بخش- طبقه سوم اداره - تلفن: ۶۶۹۷۶۱۳۳-۷۰ - فاکس: ۶۶۹۷۶۱۳۴

کتاب فشند

مؤلف: منوچهر سلیمی

چاپ اول ۱۳۹۳- شمارگان ۲۰۰ نسخه- لینک سی نگارش
چاپ و صحافی: نگارش - حروف چینی و صفحه آ - نگارش
حق چاپ برای ناشر و مؤلف محفوظ است

قیمت ۱۷۰۰۰۰ ریال

شابک: ۸-۲۴-۶۲۰۰-۶۰۰-۹۷۸ ISBN 978-600-6200-24-8

www.sepehr-pub.ir

کسانی که در بهر نژاد ساینده این اثر را می‌یابند و داد و انداخته

❖ مرحوم کبری انوشاهی: اقتصادی و مراسم زیستی

❖ آقای حاج علی موصدی پور: دامور عمومی و دارو

❖ آقای روح الله خان فندی سرگرد باز نشتی ارتش در امور کشاورزی و توبار آب: مؤلف کمک فراوانی کرده‌اند مورد سپاس است.

❖ آقای منتهی فرزند شاپور زاده دبیار فندی: خاطر سنجی که در اختیار اینجانب قرار دادند بسیار مرموز.

❖ خانم سید نفیسه حسینی: مراسم غزل‌خوان و نیاوندان برون.

تکثیر و انتشار و ترجمه‌ی این کتاب یا قسمت‌های آن به هر شکل و نحوی، بدون
اجازه‌ی کتبی مؤلف ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

ملا عامو

اگر خسوډری زندگی روی او داری
بیداری دَر دنیا پش می بره
اینجور خوان میاره تیه به بدبختی
پیش از اینکه پشی سر جیر^۱
دیگه وریکتی شلیطه و پیچه
چراغ ننتی بش صوند و خانه
روخش تاد باعث و بانی شان
ایسه گاز داریم بی دود و پلشت
نونوایی می پچه خچر و آماده
احوال یالت پرس و جومینی اچین
بایه شستی مینی همه ی عالمان
زود هادی بال رایسانی
می شوزیمینی بُن اون جیران
تا کنون فرنگی^۲ تا دودری دم مینی
بش و پشی دیگه غم نداری
تاخومر سینگینه ول معطلیم
راحت و آلود همین ج بمان
سگ صاحبشه نیست بی گفتگو
دود ماشین تور حقه میئه
اگه بشی می شی پشیمان و ویلان

آهای ملا عامو خسوډری ی بیداری
بیدارگر دپین دنیا چه خبره
وتیه ایندی دوربی مرتم دیو بختی
اگه بیداری بشنو من پیر
کوی مان جم پی سینگ ولیچه
برایامی همه مانی خانسه
برقی و ش میئه خانه مان
دور دوه و ملک بگذشت
ب لی نون دود و آماده
باتیلی فان گپ می ری عالم زمین
تیلی ویزیون دَر خانت مین
هرچی که می خوی بدانم
پفض اودنیسه کوچانی میان
کوچنی میان دیگه خاک نه زمینی
دیگه نوشو چشمه ی سر اوبیاری
ایسن کارانه اجنی دیاد بیگیتیم
بشوستم می خوی پشی ته ران
ته ران ایندی شولوغ بیی که نوگو
ویشتر آدمای ایندی پر ماشینه
چیه وستان می خوی بشی ته ران

۱- اصطلاح مردن است.

۲- منظور اسفالت است.

ما تَه ران دَهيچ چي کَم نَداريم
په چي هم ما اُضافه داريم
تيلي ويزيون گپ مي زنه تَه راني
ملاعامو ما بايد هوشيار شيم
مَرْتَم دارن مي شون کره ي مريخ
ملاعلو با همه ي کاراني که گرديم

بايد کُنش کنيم زبانه بداريم
هَوای پاک و پاکيزه داريم
تو دی بايد با گپ تَه راني بمانی
مَرْتَم پيش مي شون ما پس پسا مي شيم
ما بي خيال بنشتم ديواری بيخ
مَرْتَم دنيا دَهزار سال پی سريم

www.ketab.ir

فهرست مطالب

عنوان ..... صفحه

بخش اول - آشنایی با فشنند

مکان	۱۵
حدود فشنند	۱۵
محله‌های فشنند	۱۶
مسئول	۱۶
اسماء خانوادگی	۱۷
فشنند قدیم	۱۹
نقشه‌ی فشنند	۲۰

بخش دوم - تاریخ و فرهنگ فشنند

زبان مردم	۲۱
تأسیس دبستان	۲۲
وضع دبستان	۲۲
دانشمندان و مؤلفین	۲۴
کتابهای موجود	۲۴
نخبگان و چهره‌های ماندگار فشنند	۲۴

بخش سوم - کانون روستای فشنند

کدخدا	۲۷
موقعیت جغرافیایی فشنند	۲۸

بخش چهارم - اوضاع اقتصادی

تقسیم اموال - دندان پی	۲۹
فروشگاههای فشنند	۲۹
کار در روستای فشنند	۳۰
زنبور عسل	۳۱

۳۱	..... مشاغل مختلف
۳۲	..... اوزان در فشند
۳۲	..... چوب خط
۳۳	..... قحطی

بخش پنجم - عوامل طبیعی

۳۵	..... گیاهان
۳۵	..... سبز
۳۵	..... گیاهان معنی
۳۷	..... اوتره
۳۸	..... معادن

بخش ششم - حیوانات و حشرات

۳۹	..... پرندگان اهلی
۳۹	..... پرندگان غیر اهلی
۳۹	..... حیوانات اهلی
۳۹	..... حیوانات وحشی
۴۰	..... مارها
۴۰	..... حشرات مضر
۴۰	..... حشره‌ی مفید

بخش هفتم - زیستی

۴۱	..... خانه‌سازی
۴۲	..... روشنایی شبها
۴۳	..... لباس
۴۴	..... نظافت
۴۵	..... مراسم عروسی
۴۷	..... سرتراشی

۴۷	شب عروسی
۴۷	مادرزن سلام
۴۸	بازی پسرها
۵۰	بازی دخترها
۵۱	مراسم مرگ

بخش هشتم - گفتگوی روز

۵۲	زبان‌دها
۵۸	نقاید
۶۱	واگویه
۶۲	اصطلاحات

بخش نهم - چکامه‌ها

۶۵	نیامدن باران
۶۶	شعرهای گوناگون
۶۷	لالایی

بخش دهم - چند نکته

۶۹	دباغی
۶۹	سریندان رفتن
۶۹	کنافت مالیدن
۶۹	دعاهای هنگام خواب
۷۰	بگیر بنشان
۷۰	سفره‌های نذری
۷۱	بذله‌گویی و چرندگویی

بخش یازدهم - بهداشت و درمان

۷۳	پزشک محله
۷۳	دندان

۷۴	.....	نوعی معالجه‌ی بیماری
۷۴	.....	داروهای گیاهی
۷۴	.....	بیماری آبله
۷۴	.....	تخم مرغ شکستن
۷۵	.....	ختنه
۷۵	.....	واروک
۷۶	.....	مراسم ایمان
۷۸	.....	تشخیص دختر و پسر

بخش دوازدهم - صذهب

۷۹	.....	اماکن مذهبی
۸۰	.....	مقدس خاتون قیامت
۸۱	.....	مساجد
۸۱	.....	مراسم زیارت
۸۲	.....	گورستان‌ها
۸۲	.....	ماه محرم
۸۴	.....	ماه مبارک رمضان

بخش سیزدهم - جشن‌ها

۸۵	.....	مراسم چهارشنبه سوری
۸۶	.....	مراسم جشن نوروز
۸۸	.....	شیرینی‌های عید
۹۰	.....	سیزده به در

بخش چهاردهم - عمرکشان

۹۱	.....	علت برگزاری مراسم عمرکشان
۹۱	.....	عمرکشان

بخش پانزدهم - مراسم زمستان

- کارهای زمستان ۹۳
- مراسم شب چله ۹۴
- خوراک‌های زمستانی ۹۴
- نان ۹۶

بخش شانزدهم - دامداری

- نگهداری دام ۹۷
- بوج گوشتند فئند ۹۹

بخش هفدهم - کشاورزی

- لارویی نهر ۱۰۱
- مالکین ۱۰۱
- انواع زمین ۱۰۱
- زمین بدون آب ۱۰۲
- یه وُر ۱۰۳
- انواع محصول ۱۰۳
- برداشت محصول ۱۰۴
- نماز جهت نیامدن باران ۱۰۵
- چگونگی محاسبه و استفاده از حبابه ۱۰۶
- توضیح کلی درباره‌ی تقسیم آب ۱۰۷
- پشک آب ۱۰۷
- نمودار استفاده آب یک فرد ۱۰۸
- ساعت آبی ۱۰۹
- تاریخچه تقسیم آب ۱۰۹
- تنظیم تومار ۱۱۱
- توضیح درباره‌ی تقسیم آب ۱۱۱

۱۱۲	..... صورت جریبات نهر سنگ پل
۱۱۴	..... صورت جریبات نهر میان جوب
۱۱۶	..... صورت جریبات نهر شاه محمدی
۱۱۸	..... صورت جریبات چشمه چال باغ
۱۱۸	..... صورت جریبات نهر آسیاب جوب
۱۱۹	..... صورت جریبات نهر سرخ توت‌دار
۱۲۱	..... صورت جریبات نهر پارسناجوب
۱۲۳	..... صورت جریبات نهر کش جوب
۱۲۴	..... صورت جریبات نهر تادار جوب
۱۲۵	..... صورت جریبات نهر مال
۱۲۶	..... صورت جریبات نهر ولایت
۱۲۷	..... توضیح جامع درباره‌ی رود کش
۱۲۷	..... نمونه‌ای از دستنویس طومار

بخش جدید - فرهنگ مردم فشند

۱۵۱	..... گویش
۱۵۵	..... توضیح درباره‌ی حروف لاتین
۱۵۷	..... واژه نامه‌ی تاتی
۱۹۴	..... چند جمله به زبان محلی (تاتی)

پیوست‌ها

۱۹۶	..... نقل پیرزنا
۱۹۸	..... گفتگوی دو زن در کوچه
۲۰۱	..... فشند امروز ۱۳۹۰
۲۰۳	..... تصاویر

سرآغاز

چهل سال پیش بسیاری از مطالب این کتاب که حدوداً به سال‌های یک‌هزار و سیصد خورشیدی برمی‌گردد، در مسافرت‌های پایپی در فشنده به صورت یادداشت از زبان خانم کبری انوشه‌ای (فرزند کربلایی یعقوب) شنیده و تهیه گردید، ولی به فکر تنظیم و تدوین آن نبودم. اکنون (۱۳۸۸ خ) دیده می‌شود از نظر جغرافیایی فشنده از شهرستان کرج جدا گردیده و ساکابل به صورت شهرستان درآمد در اراضی بایر و دایر جنوب فشنده شهری به نام شهر جدید هشتگرد بنا گردیده، خانه‌های اهالی دارای برق، تله‌ویزیون، آب لوله‌کشی، تلفن و گاز، حتی امکانات گردیده است. چیزی نمانده است که زبان مردم فشنده و آداب و رسوم آن از بین برود و مردم اصل و نسب خود را فراموش کنند. تصمیم گرفته شد به تنظیم یادداشتها بپردازم. من برای این صورت به آنها بدهم تا بماند برای نسل‌های آینده.

در این بین کاستی‌هایی وجود داشت که با یاری چند نفر از افراد مطلع محلی که نامشان در اول کتاب ذکر گردیده برطرف شد. کتاب از ایشان بسیار سپاسگزارم. بدون شک باز هم کاستی‌هایی وجود دارد، از سروران عزیزت می‌خواهم، جهت کامل نمودن کتاب خودتان از جهت آداب و رسوم، فرهنگ و زبان مطالب به نظر من برسد، قبول زحمت فرموده به نشانی: تهران، تجریش، صندوق پستی ۱۱۹-۱۹۶۱۵ ارسال فرمایید تا در چاپ بعدی افزوده گردد.

سپاسگزارم